



Financiering en betaalbaarheid van de Sociale Zekerheid

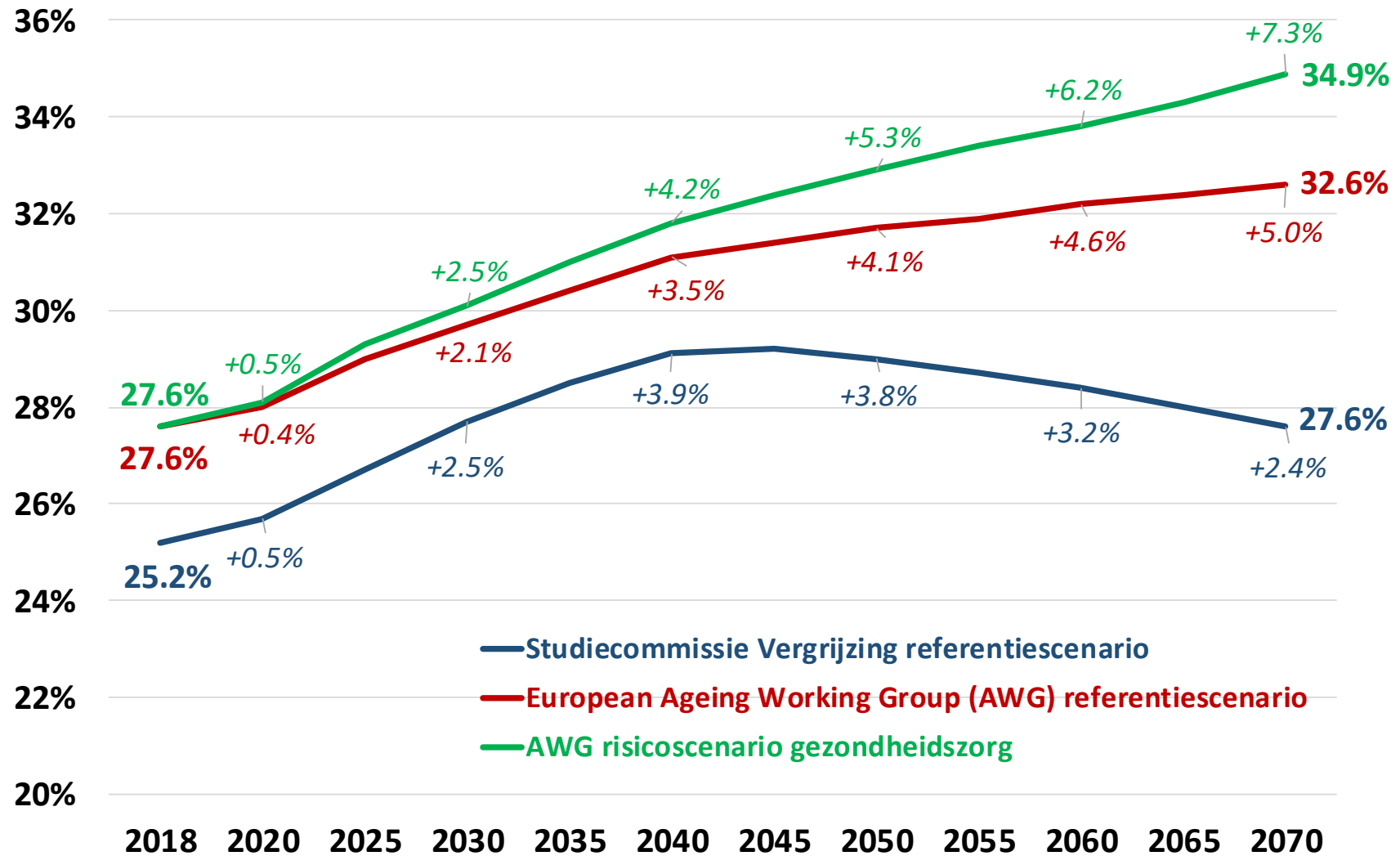
Gert Peersman
Universiteit Gent

COMMISSIE VOOR SOCIALE ZAKEN, WERK EN PENSIOENEN, 5 november 2019

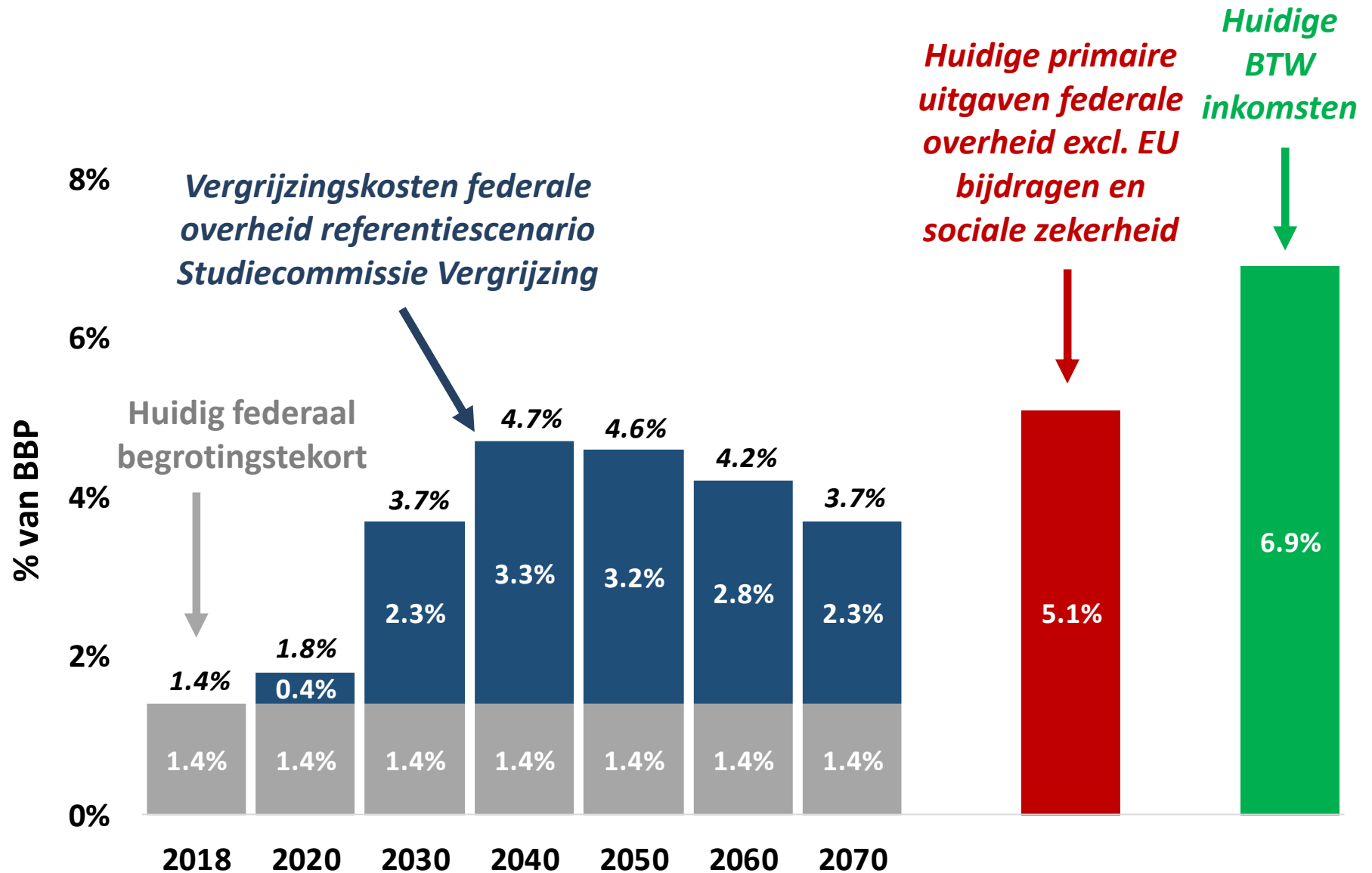


Prognoses vergrijzingskosten België

Evolutie sociale uitgaven (% van BBP)



Gevolgen FEDERALE begroting...



Onaangename rekenkunde

- **Studiecommissie Vergrijzing: sociale uitgaven stijgen met 3.9% vh BBP tegen 2040 en 2.4% tegen 2070**
 - NB: Studiecommissie hanteert zéér optimistische uitgangspunten: heeft bijvoorbeeld ook in verleden kosten systematisch onderschat
 - European Ageing Working Group: stijging 5.0% vh BBP tegen 2070 in basisscenario en 7.3% indien rekening wordt gehouden met (dure) technologische ontwikkelingen gezondheidszorg
- **Probleem: gros van vergrijzingskosten zijn voor federale overheid**
 - Overheidsschuld en begrotingstekort ook voornamelijk op federaal niveau: situatie **niet houdbaar** op termijn en **risicovol** bij recessie

Cruciaal belang veronderstelde BBP-groei

- Vergrijzingsuitgaven (kosten) worden uitgedrukt als % van het BBP

$$\frac{\text{Uitgaven sociale zekerheid}_{2018}}{\text{BBP}_{2018}} = 25.2\%$$

	2018	2030	2050	2070
Evolutie BBP	100.0	114.8	153.8	217.4
Evolutie uitgaven sociale zekerheid referentiescenario Studiecommissie Vergrijzing	25.2	31.8	44.6	60.0
% van BBP	25.2%	27.7%	29.0%	27.6%

- In 2070 zullen uitgaven sociale zekerheid **60% van het huidige BBP** bedragen (zonder inflatie), maar door groei BBP 100.0 => 217.4 zou dat in 2070 "slechts" 27.6% van BBP moeten zijn

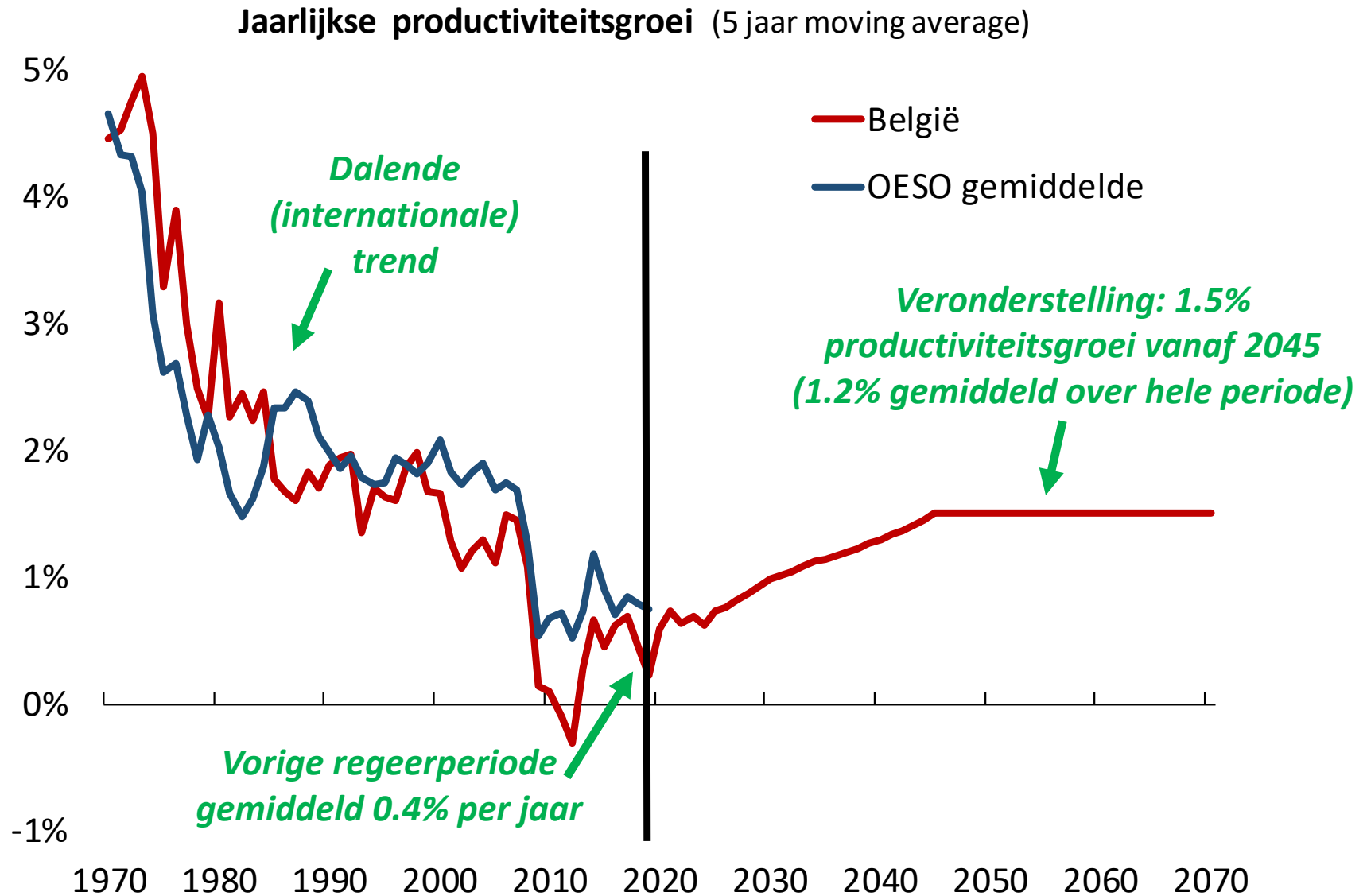
It's the productivity growth, stupid!

- Vereist meer dan verdubbeling reële BBP tegen 2070 (100.0 => 217.4)

$$BBP = \text{werkgelegenheid} * \text{arbeidsproductiviteit}$$

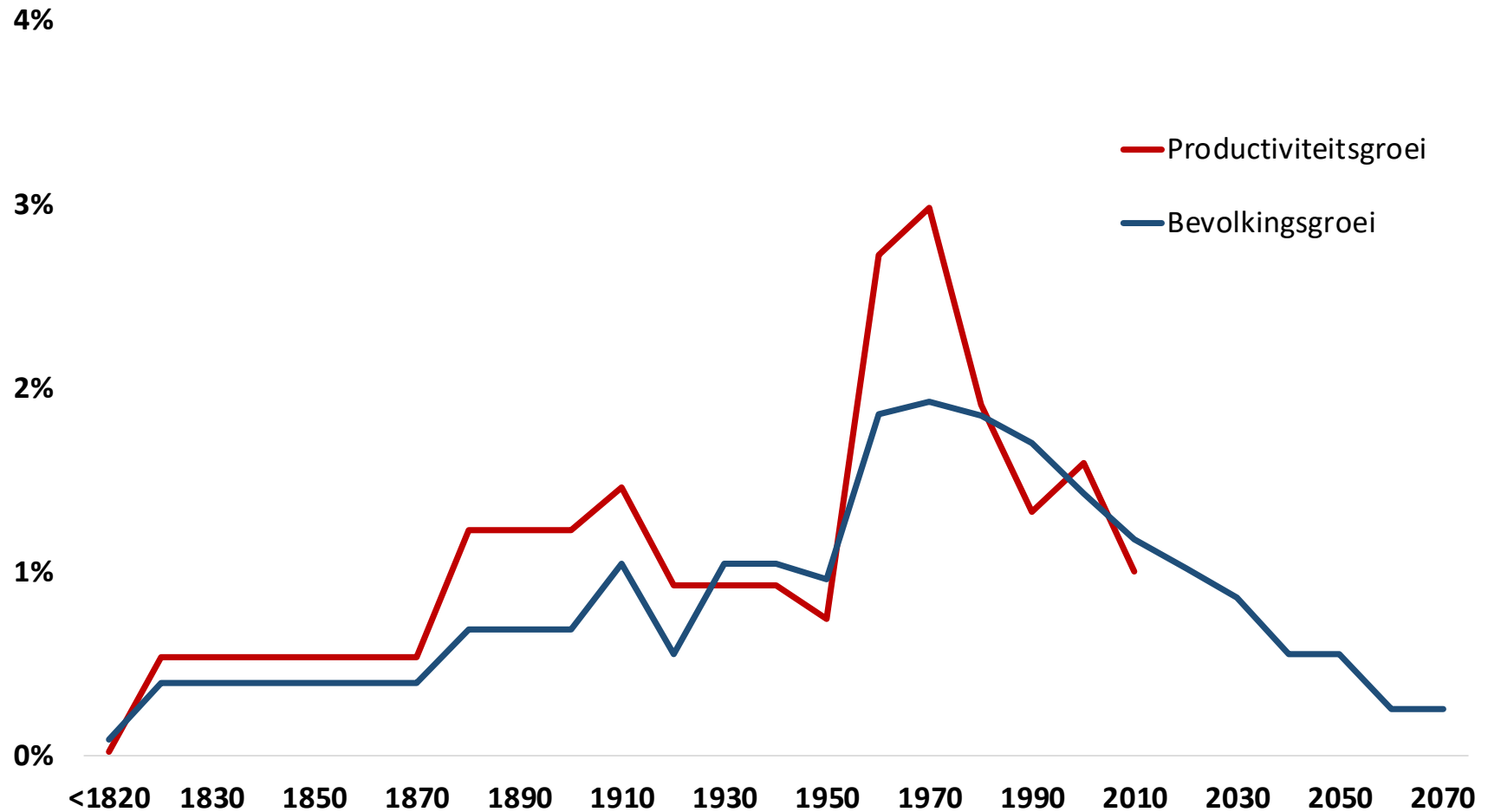
- **17%** van totale BBP-groei zou moeten komen van **werkgelegenheid**: correspondeert met stijging werkzaamheidsgraad met 6 procentpunt
- **83%** van totale BBP-groei moet komen van **productiviteitsgroei** die gemiddeld **1.2%** per jaar bedraagt
 - MAAR: indien productiviteitsgroei gemiddeld bijvoorbeeld slechts 0.9%-punt is, stijgen vergrijzingskosten met 2.6% vh BBP...
 - Anderzijds is dit ook **sleutel om probleem aan te pakken**: hogere productiviteitsgroei doet kosten (gelijkaardig) dalen!!!

Onaangename rekenkunde bis



Terug naar normaal: laaghangend fruit geplukt?

Wereldwijde (historische) jaarlijkse productiviteitsgroei



NB: groei BBP/capita als benadering voor productiviteitsgroei

Productiviteitsgroei zal er niet vanzelf komen

- Daling productiviteitsgroei is wereldwijd fenomeen
- België deed in (verre) verleden beter dan het gemiddelde, doch kende lagere productiviteitsgroei tijdens voorbije decennia t.o.v. buurlanden
- **Optimistische visie:** robotisering, digitalisering en artificiële intelligentie (machines making machines) kan voor hogere productiviteitsgroei zorgen
 - Ontwikkeling die we in ieder geval moeten “omarmen” voor betaalbaarheid vergrijzingskosten
 - NB: er is geen enkele aanwijzing dat dit netto jobs zou vernietigen

Productiviteitsgroei zal er niet vanzelf komen

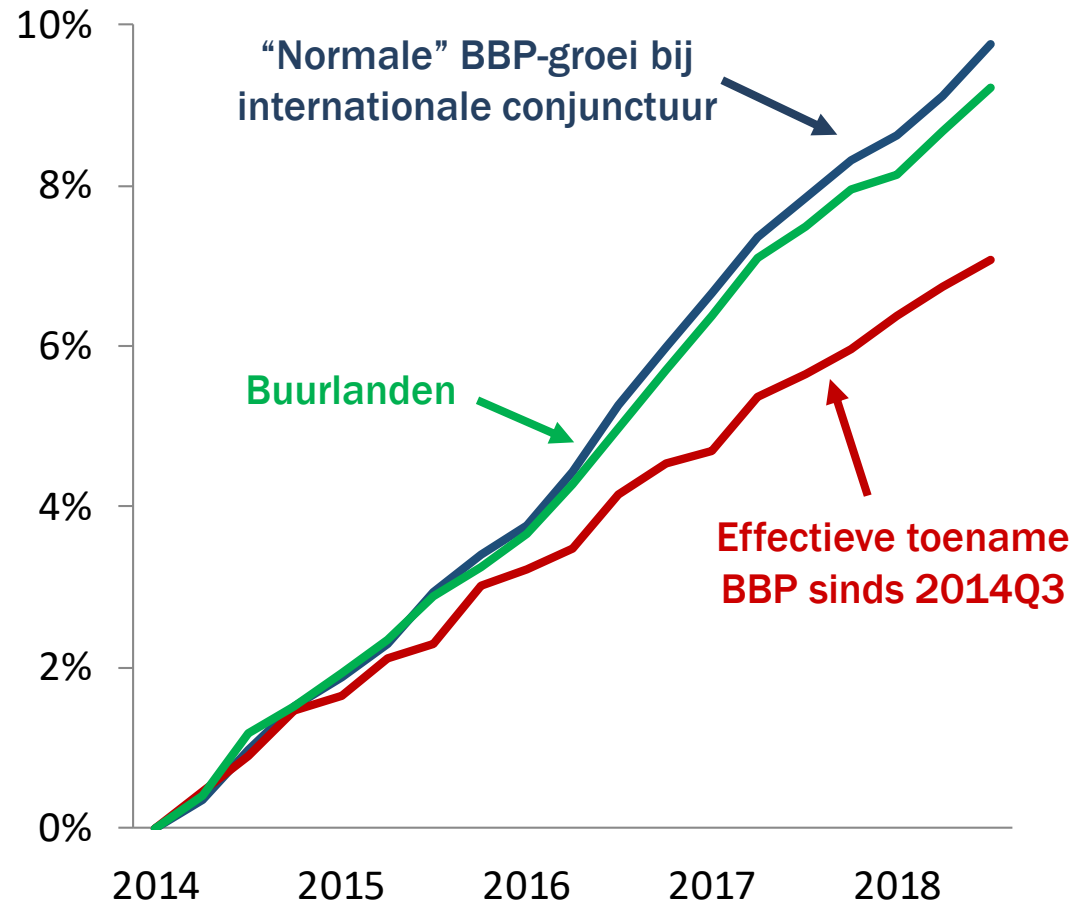
- **Pessimistische visie** (meerderheid): laaghangend fruit voor productiviteitsgroei is geplukt
 - Periode 1950–1980 uitzonderlijke meevaller door ontwikkelingen verbrandingsmotor, elektriciteit, luchtvaart, TV en radiocommunicatie
 - Hoge productiviteitsgroei (human capital) in verleden door meer jaren te studeren: nu enkel nog marge door kwaliteitsverbetering onderwijs
 - Groter aandeel dienstensector in economie t.o.v. verleden: moeilijker om productiviteitswinsten te boeken
 - Klimaatverandering vormt rem op productiviteitsgroei

Productiviteitsgroei zal er niet vanzelf komen

- **Wegvallen demografische rugwind**
 - Meer bevolking en arbeidskrachten impliceert op zich hogere groei
 - => meer (winst)opportunities => meer investeringen => hogere productiviteitsgroei => meer groei => meer investeringen => ...
 - NB: hogere bevolkingsgroei is ook grotere kans op genieën die verschil maken, meer specialisatiemogelijkheden en grotere netwerken
- **Zonder beleid expliciet gericht op productiviteitsgroei zal groeiversnelling die cruciaal is voor financiering sociale zekerheid er niet komen!!**

Hoe kan beleid antwoord bieden?

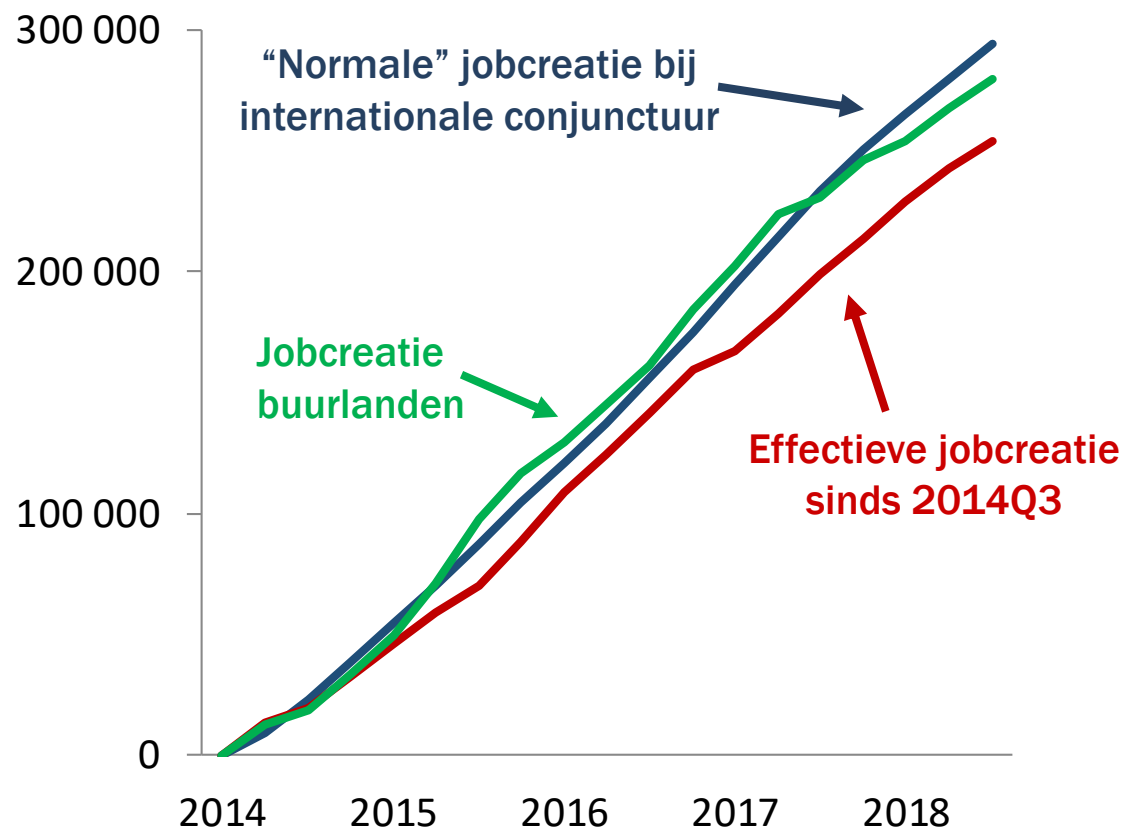
- Vorige regering: nadruk op lastenverlagingen en loonmatiging



- Resultaat: **±2,5%-punt minder BBP-groei** dan normaal bij internationale conjunctuur en macro-economische situatie voor start regeerperiode

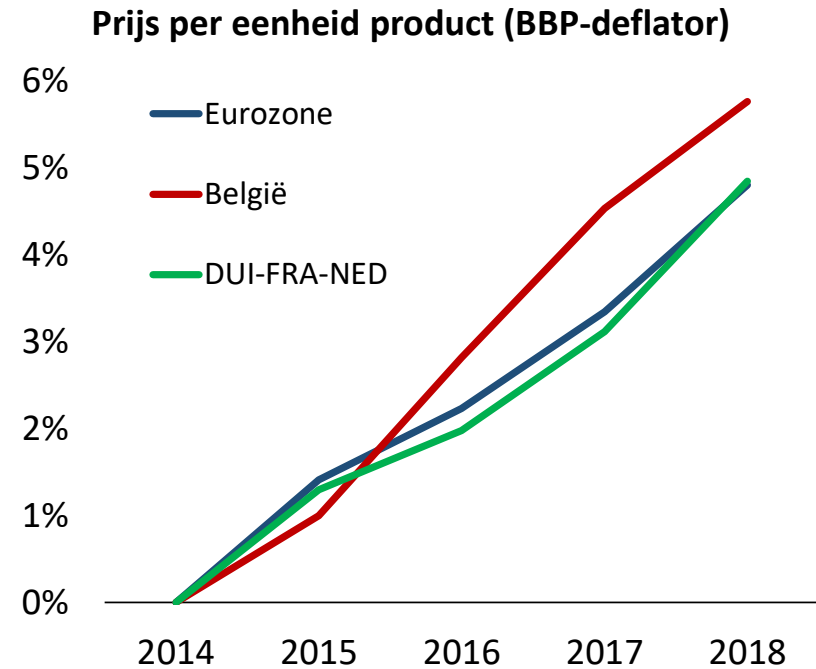
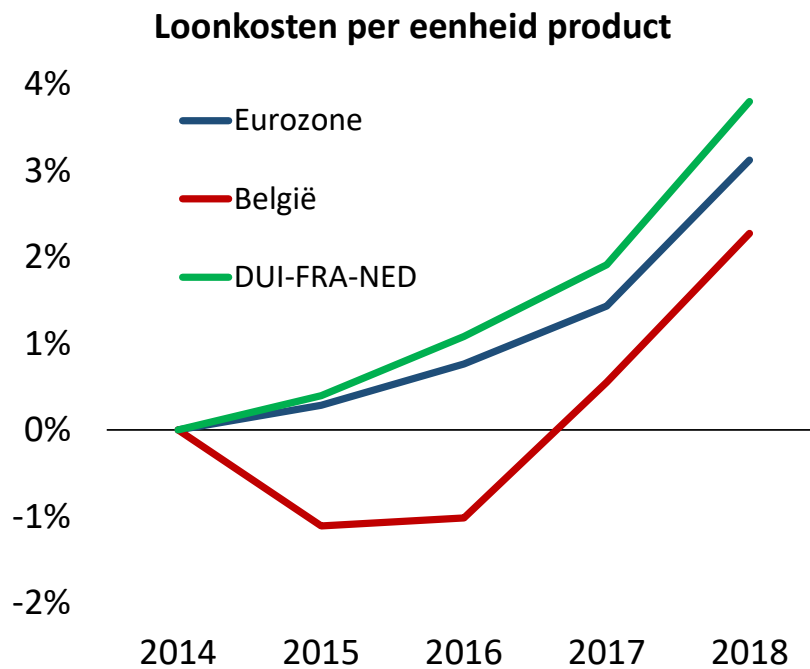
Jobs, jobs, jobs?

- Reden lagere BBP-groei: 1.7%-punt door **lagere productiviteitsgroei** en 0.8%-punt door **minder jobcreatie** (36.000 minder jobs dan internationale conjunctuur er normaal creëert en 25.000 minder dan buurlanden)



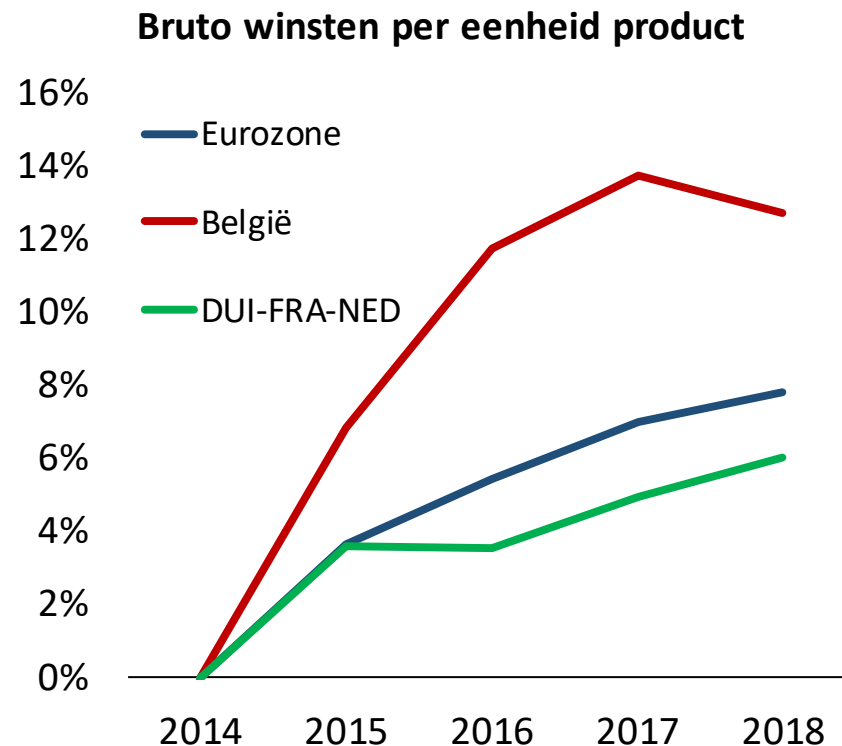
Wat is er fout gelopen?

- Terwijl loonkosten per eenheid product minder zijn gestegen, is prijs per eenheid product (toegevoegde waarde) meer gestegen dan in buurlanden
 - Sterkere prijsstijging = minder groei én minder jobcreatie!



Wat is er fout gelopen?

- Loonkostenvoordeel werd (meer dan) volledig geneutraliseerd door stijging bruto winsten per eenheid product



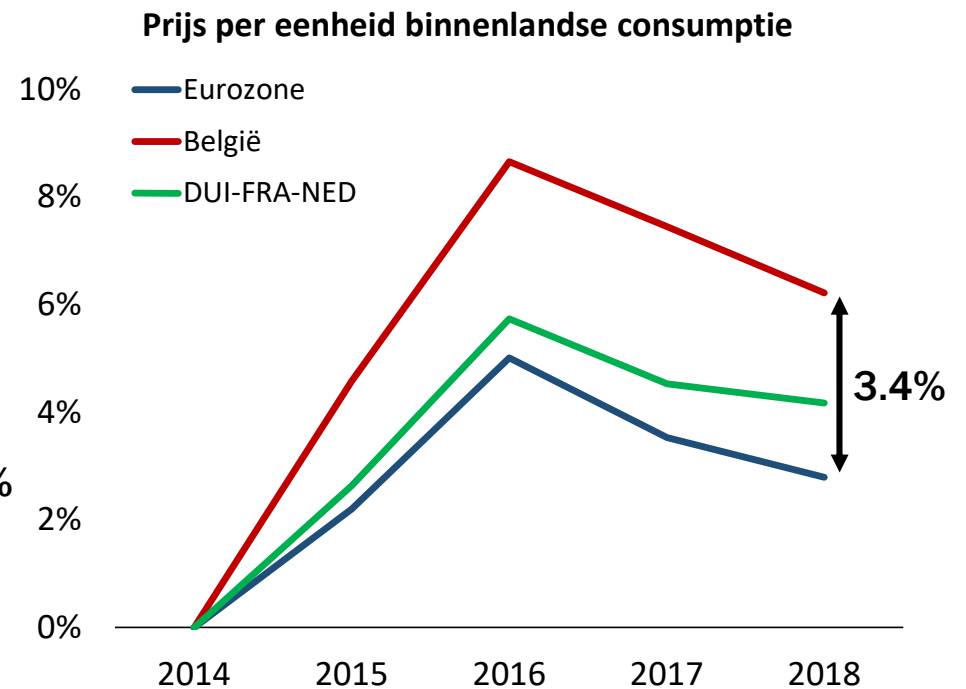
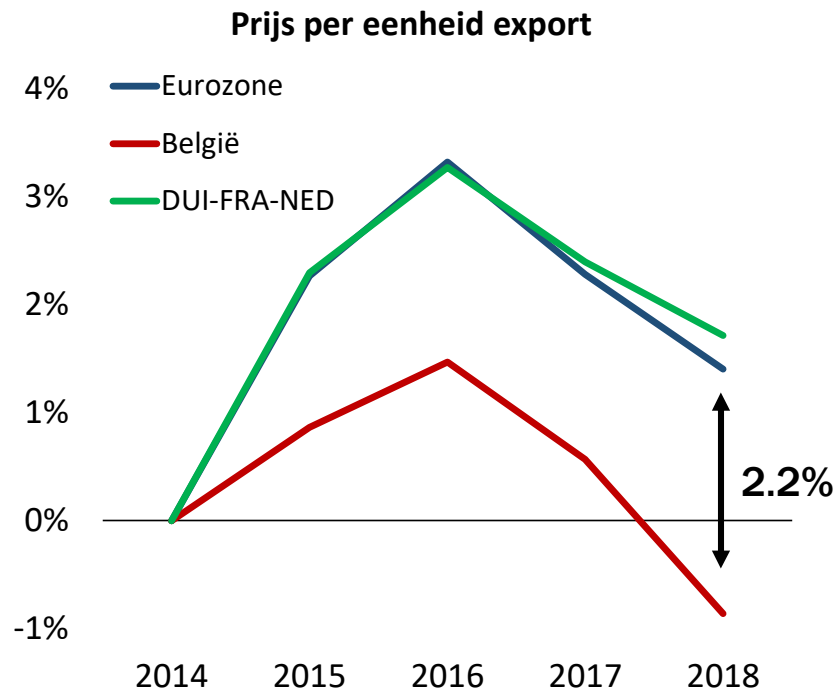
- Merk op: totale winsten Belgische bedrijven zijn nauwelijks meer gestegen dan buurlanden door lagere productiviteitsgroei (= minder volume)

Wat is er fout gelopen?

- **Uurloonkosten 2.2%-punt minder gestegen dan buurlanden, maar door lagere productiviteitsgroei zijn loonkosten per eenheid product slechts 0.8%-punt minder gestegen**
- **Bedrijven hebben lagere loonkosten niet doorgerekend in prijzen (=stijging bruto winsten per eenheid product): had geen enkele studie voorspeld en wijst op gebrek competitie**
- **Prijzen buurlanden zijn minder gestegen door hogere productiviteitsgroei (= minder winsten per eenheid product, maar gecompenseerd door grotere volumes)**
- **Alle verhoopte gunstige effecten lastenverlagingen volledig teniet gedaan door lagere productiviteitsgroei en gebrek binnenlandse competitie...**

Probleem binnenlandse economie

- **Probleem situeert zich bij bedrijven die gericht zijn op binnenlandse markt, en blijkt niet op te gaan voor exportbedrijven**



- **Merk op: export heeft wel (minstens) evengoed gedaan als buurlanden en zoals in verleden bij internationale conjunctuur**

Pensioenhervormingen

- **België: wettelijke pensioenleeftijd 66 jaar in 2025 en 67 jaar in 2030**
 - **Impliceert verdere ontsporing begrotingstekort (zit namelijk al vervat in prognoses vergrijzingskosten)**
 - **Extra maatregelen voor verlenging loopbanen cruciaal en overwegen om wettelijke pensioenleeftijd vervroegd (gradueel) te verhogen**
 - **Belangrijke reden waarom buurlanden meer jobgroei en robuustere begrotingen hebben gehad tijdens vorige regeerperiode**
- **Bij koppeling van pensioenleeftijd aan levensverwachting zouden vergrijzingskosten België op lange termijn met 1.7% van het BBP dalen**

Investeringsparadijs

- Meer investeringen cruciaal voor verhogen productiviteit!!
 - Jobcreatie als toetje: hogere productiviteit betekent lagere loonkosten per eenheid product bedrijven en hogere nettolonen werknemers
- Verlagen vennootschapsbelastingen? Weinig onderzoek vindt dat bedrijven meer investeren bij lagere belastingtarieven...
 - *“Ik heb 60 jaar met investeerders gewerkt, en ik heb nog nooit iemand gezien – zelfs niet toen de meerwaardebelasting 39,9% was – die terugschrok voor een zinnige investering vanwege de belastingvoet op de mogelijke winst” – Warren Buffet*
 - Investeringen voornamelijk gedreven door (perceptie) toekomstige opportuniteiten in de markt

Investeringsparadijs

- Beleid dat **investeringsopportuniteiten** creëert is cruciaal
 - Verdere uitbouw **human capital** is essentieel voor productiviteitsgroei: start al bij onderwijs en opleiding
 - Onvoldoende kwaliteitsvol arbeidsaanbod vormt momenteel bottleneck voor aanwervingen bedrijven
 - Laaghangend fruit: aanpakken **mobiliteit** en fileproblemen heeft rechtstreeks effect op productiviteit en stimuleert investeringen
 - Gebrek **concurrentie op binnenlandse markt** vormt rem op innovatie en moet dringend aangepakt worden

Investeringsparadijs

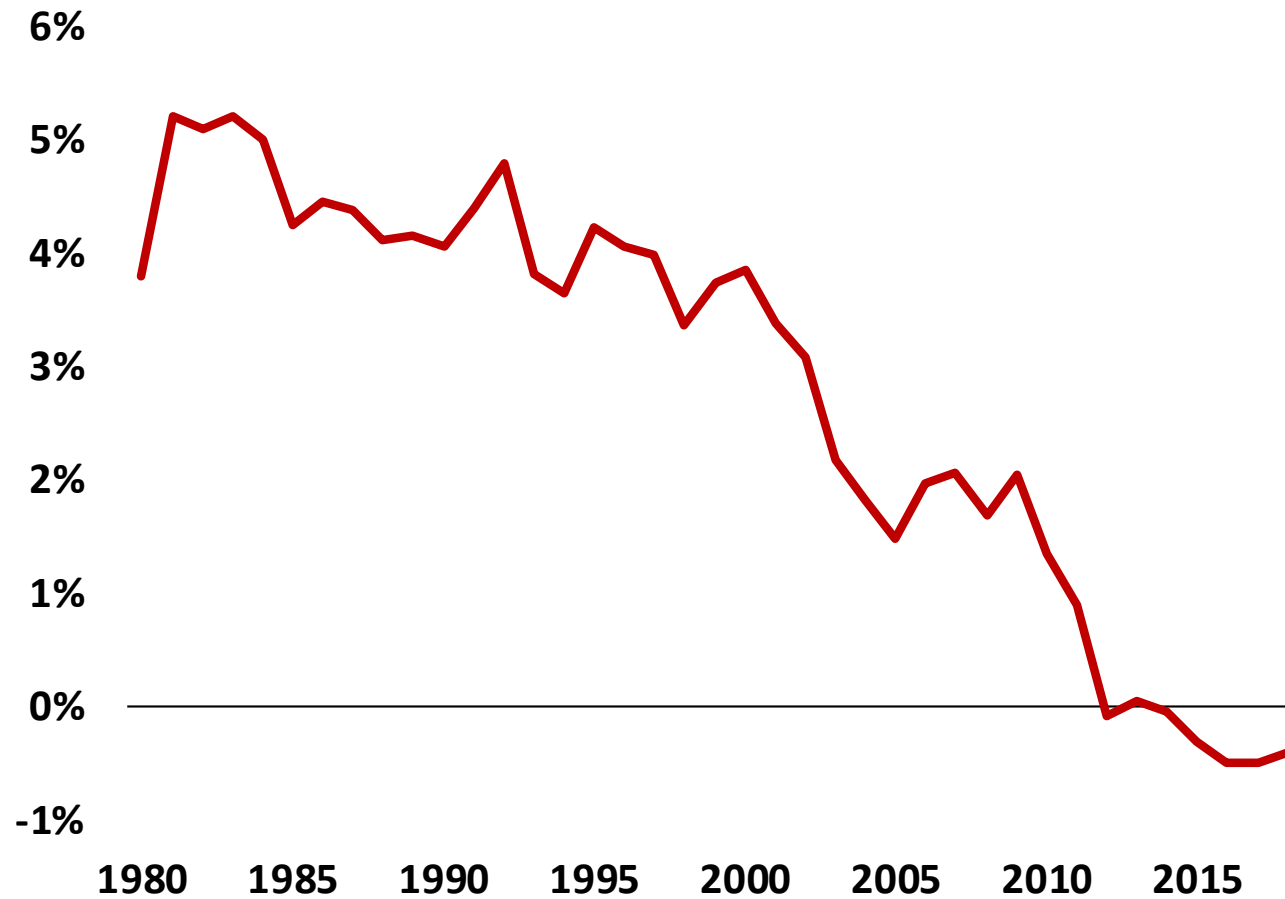
- Meer **overheidsinvesteringen** kunnen voor rugwind zorgen: kan op zijn beurt investeringsopportuniteiten voor private sector creëren
 - Wereldwijd zijn overheidsinvesteringen in vaste activa sinds begin jaren '80 van 4% naar 3% van het BBP gedaald
 - Belgische overheidsinvesteringen zijn zelfs van 5% naar amper 2% gedaald, en al drie decennia stuk lager dan andere landen

Investeringsparadijs

- Cruciale rol **overheidsinvesteringen in R&D** (Mariana Mazzucato)
 - Meest radicale innovaties zijn initieel (mede) gefinancierd met overheidsgeld of voortgekomen uit overheidsinvesteringen
 - Ook private investeerders (durfkapitaal) waren essentieel, doch stapten pas later in: beide vormen tandem voor innovatie
 - Bijvoorbeeld het internet, GPS, draadloze communicatie, batterijen, touchscreens, Siri, Google zoekrobot, bio- en nanotechnologie

Lage rente is ideale moment

Reële lange-termijn rente: gemiddelde G7-landen



“Productivity isn't everything, but in the long run it is almost everything”

Paul Krugman